

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım !...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Temmuz 1929. Sayı : 135

Mektepten çıktıktan sonra

1929 tedris senesi nihayete erdi. Birçok genç artık hayata atılacaklardır. Girecekleri cemiyet içinde çalışırlarken mektep sıralarında o kadar kuvvetle duymadıkları mütezat hislerle karşılaşacaklar, içlerindeki ihtiraslarla, hariçte görecekları mukavemetler arasında kendileri için açacakları bir yolda yürüyüp gideceklerdir.

Liseden çıkan gençler önlerinde «ne olmalıyım» hangi mesleğe girmeliyim?, suali karşısındadırlar. Yüksek mektepten çıkanlar ruhlarında bir an evvel bulundukları meslekte en yüksek mevkie çıkmak, en menfaatli işi bulmak ateşini taşırlar. İçlerinde cemiyet ve tabiat içindeki tezatlar karşısında bocalıyanlar da olabilir, yahut bugünün cereyanları karşısında kayıtsız, kendilerine verilecek işi makine gibi yapmağa yarayanlar da vardır. Bu gençlerin duyguları arasında dolaşınız, azçok istikbali görürsünüz.

«Ne olmalıyım, hangi mesleğe girmeliyim?» Endişesi içinde kalan lise mezunları kendileri için doğru bir yol bulmak istiyorlarsa istidatlarından başka hiçbir tesire kapılmamalıdırlar.

İstidattan maada gençler üzerine tesir yapacak binbir amil vardır. Yapamıyacağınız işlere bugün için daha kârlı olduğunu ileriye sürerek girmegi teklif edenler, istidadınız olan meslekte kuvvetli ve liyakatlı olmak için uzun çalışmak lâzım geldiğini söyleyerek sizi yese düşürenler bulunabilir; bunların hiç birine kulak asmayarak en liyakatlı olabileceğiniz mesleği tereddütsüzce tercih etmelisiniz, o mesleğin en kuvvetli adamı olmak ihtirasını daima duymalısınız. Bilinmelidir ki her meslek kuvvetli ve liyakatlı adam bekliyor. Tebellür etmiş istidadı olmayan gençlerin meslek aramalarıdır. Çok yazık ki mekteplerimizin bir kısmı gençlerde hakikî istidatların açıkça belirmesine müsaade edecek vaziyette değildir. Gençlerin çoğu en ziyade hangi yolda liyakat gösterebilecek bir haldedir, bunu bilmiyerek hayata girmektedirler.

Tabiat ve hayat çok merhametsizdir. Yapamıyacağınız işe girerseniz mütemadiyen ezilirsiniz, eğer kalbinizde yükselmek hırısı da varsa o vakit liyakattan, ehliyetten,

— Mekteplerini bitirenlere —

doğruluktan başka tariklerle ilerlemek isteyeceksiniz. İşte o zaman cemiyete muzır bir insan olursunuz.

Mektepler, talebesinin günün birinde muhtelif yollara gireceğini düşünerek onları bir kalıptan çıkmış insanlar haline getirmekten ziyade en ziyade beliren istidadının inkişafına yardım eylemeli, o yolda hakikî mürşit olmalıdır. Bunun için onlara beğendikleri işle uğraşmağa vakit bırakmak, istekleriyle kitap seçmeğe ve okumağa hevesli yapmak lâzımdır. Bunun lâzım olduğuna samimiyetle inandığımız ve yapabildiğimiz gün gençlere hakikî yardım yapmış olacağız.

Yüksek mekteplerden çıkan gençler hayata atılıyorlar. Her şeye muhtaç bir memletin istikbalini teşkil edecekler. Onun için emel elbette şu dur: daha evvel geçenlerden fazla ehliyetli olmak... Bunun birinci şartı girdikleri meslekte daha evvel çalışanların yaptıklarını iyi bilmek, yapamadıkları noktaları iyi takdir ediliyebilmek, onların zayıfları ve kuvvetli taraflarını bulabilmek.. Böyle bir muvazane yaptıktan sonra liyakat ve kuvveti-
-Lütfen beşinci sahifeye bakınız-

İlim ve demokrasi

« Bir milletin demokrat olması zaten fikir itibarile, bir yükselme hadisesidir. Demokrasinin lüzumunu anlayan bir millet ilmin ve sâyin lüzumunu takdir eder. »

İlim, bir tarife göre, hadiseler arasındaki rabitaları aramaktır. Galiba bundan dolayı olacaktır ki, âlimlerden bazıları ilimin kendisi ile içtimaî vakıalar arasında münasebetleri de bulmayı düşünmüşlerdir.

Acaba bir memlekette ilmin inkişafı için hükûmet usullerinden hangisi müsait olmuştur?

Yalnız son bir iki asırlık tarihe bakılınca, demokrasi usulünde ilim pek çabuk ve evvelki asırlara nispetle pek ziyade genişlemiş olduğu derhal görülür. Fakat bu kadarla kanaat getirmek biraz basit olur. Zira, şimdiki medeniyete tabi olan memleketlerin hepsinde demokrasi vardır. Eskizamanlardaki müstebit hükûmdarlar, yahut derebeyleri bu medeniyetin hiç bir tarafında yoktur ki, mukayese kabil olsun ve daha kuvvetli bir hüküm verilebilsin.

Diğer cihetten, ilim şimdiki derecesinde, hükûmet şekillerinden de müstakildir. Memleketler arasında ihtilât ta o derecede ziyade dir ki, muhal bir tasavvur olmak üzere, eski zamanların istipladını, bir yerde tatbik etmek mümkün olsa bile, ilim gene üstün gelir. Bütün milletler zulmette kalmak için ittifak etmedikçe, ilim

kendi kendine terakki edecek ve genişliyecektir.

Binaberin, o sualin cevabını daha emniyetle verebilmek için, pek eski tarihlere, en iyisi, ilmin başladığı zamana kadar çıkmak lâzımdır.

* *

Vakıa ilmin ne vakit başladığını söyleyebilmek kolay bir şey değildir. Ancak, ilk satırda yazdığım tarifi kabul eden ilim adamları, bu manaya göre ilmin eski Yunan milletidne başladığını da kabul ederler.

Şüphesizdir ki, eski Yunanlılardan evvel kendilerinden bahsetmiş olan şark kavmlerine, bhusus eski Mısırlılara' cahil denilemez, onların da medeniyeti, san'atları bulunduğu gibi, ilim için unsurlar teşkil eden bir çok malûmata vakıf idiler. Fakat eski Yunanlılardan evvelki kavmlerde mevcut olan malûmat adeta birer ilâhî sır gibi telâkki olunur ve bu sırlara vakıf bulunanlar da ilâhın yahut şeytanın rahipleri addolunurdu. O müteferrik malûmata sahip olandan bazıları, hadiselerin sebeplerini anlamak istedikleri vakit, gene dinî bir mezhep gibi, hikmetinden sual olunmaz, mutlak ve değişmez bir hakikat olarak yerleşmiş zannet-

tikleri faraziyelerden mana çıkararak müşahede ettikleri hadiseleri o suretle izaha kalkışarlardı: hastalıkları ahlâk faraziyesile izah etmek gibi.

Aristot, bildikleri şeyleri böyle birer sır gibi telâkki eden ve hadiselerin sebeplerini gene esrara atfeden mütefekkirleri (İlâhiyatçılar) diye tavsif etmiştir. Bunun mukabili olarak (tabiiyatçı) dediği mütefekkirler ise tabiatı tetkik ederek, müşahede ettikleri hadiseleri birbirine raptetmeğe ve bu rabitalardan tabiat kanunlarını anlamağa çalışan filozofardır.

Bu filozoflar için sır yoktur; her şey insan aklı ile izah edilmelidir. Hülâsa ilim ancak beşerî olabilir.

İşte ilmin ilâhî bir sır halinden çıkarak, en yeni tabir ile lâik olması eski Yunanistanda vukua gelmiştir. Bundan dolayıdır ki, eski Yunan medeniyetine Yunan muciz si derler. Tabiri ilk defa yazan Ernest Renan, şüphesiz, bunu ilâhiyatçı mütefekkirlerin verdikleri mana gibi, sebebi anlaşılamaz ilâhî bir sır diye kullanmamış; o vakte kadar görülmemiş, hayrete şayan bir hadise manasında yazmıştı.

O halde bu hayrete şayan

hadise niçin eski Yunanistanda zuhur etmiştir?

İlâhiyatçı zihniyette bulunan mütefekkirler bunu da kolayca izah ederler: Yunanlılar, ilâhların tercih ettikleri kavm olduklarından, ilâhlar ilmin beşerî olması kudretini de onlara bahşetmişler, diyerek zahmetten kurtulurlar.

Lâkin herkes o zihniyette olmadığından, Yunan mucizesini izaha teşebbüs edenler de vardır. Bunlardan Hipokrat, tababetin Yunanistanda seciyesini değiştirdiğini, daha doğrusu tıp ilminin Yunanistanda başladığını söylerken bunun sebebini bir kelime ile demokrasiye atfeder, ve bunu gayet tabîî olarak, başkaca tefsire lüzum görmeksizin söyler. Büyük hakimin, her şeyi izah etmek mutadı olduğu halde, burada kısa geçmesi, şüphesiz, fikrini herkesçe münakaşasız anlaşılacak kadar aşikâr görmesindendir. Zaten Hipokrat demokrasiyi, ilimden de yüksek tuttuğu ve demokrat olmıyanlara yaşamak hakkı bile vermediği için, kendini davet eden bir şark hükümdarını tedaviden - biraz da huşunetle-istinkâf eylemiş idi.

Bir demokrasinin maarif nazırı, daha sonra reisi ve çok defa başvekili, binaberin demokraside tam mütehasıs demek olan M. Poincaré (Puankare) de demokrasinin lüzumuna yegâne, fakat başlı başına kâfi bir sebep olarak demokrat bir millet arasında her ferdin yalnız şahsî meziyetle her mevkie vasıl olabileceğini yazdığı vakit, Hipokratın sözünü de tefsir etmiş demektir.

Bu fikir daha ziyade ispata muhtaç ise, gene eski Yunan tarihinde-biri müspet diğeri men-

fi-iki kuvvetli misal daha gösterilebilir: müspet misal Atina, öteki Isparta.

Eski Atina, Yunan memleketleri arasında demokrasiye doğru en evvel ve en ziyade tekâmül eden kısım idi. Arada sırada zuhur eden muvakkat müstebitler, Atina halkının ruhundaki demokrasiyi izaleye kadir olamamışlardı. Onun içindir ki eski Atina'da ilim her yerden daha çabuk, daha ziyade inkişaf etmişti. Perikles devri denilen kısa müddet içerisinde ise, zamanımızın büyük demokrasileri müstesna, tarihin hiç bir devrinde görülmemiş bir derecede parlak ve «cihanın mektebi» vasfına lâyık olmuştu.

Ispartaya gelince, eski Yunanın bu derebeylik memleketi demokrat olamadığı için oraya ilim girmemiş ve Isparta ilim tarihinde bir iz bırakmamıştır.

Atina ve Isparta tarihleri bize iki şey daha gösterir: Atinada ilmin en ziyade Perikles devrinde inkişafı, demokrasi içerisinde de zaman ayırmak lüzûmuna delâlet eder. O devirde Atina ruhen gene demokrat idi; fakat Perikles demokrasiyi inzibat altına almış, meziyetini bütün cümhriyete tanıttırarak memlekete hakim olmuştu. Binaberin, ilim noktasından demokrasinin en iyi zamanı (umumun rizası ile bir kişinin hâkim olduğu zaman) demektir. Zaten bugünkü demokrasilerde dahi hep böyle değil midir?

Isparta misali ise derebeylik usulünün, yani kendini nesebinden dolayı imtiyazlı tutan bir ekalliyetin hâkim olması usulünün ilim için en fena olduğuna delildir; nitekim Avrupa'nın

derebeylik devrinde de öyle olmuştu.

Voltaire (Volter) in dediği gibi, hükümdar bir kişi olursa, onun kendisine intisap mümkün olamasa bile, aşçısına yahut.. gözdesine intisap kabil olur. Halbuki hükümdar müteaddit olunca, onlardan her biri geçerken iğilip selâm vermeğe insanın beli dayanamaz.

İlim için de böyledir: âlimlerin bir hükümdar önünde iğildikleri görülmüştür, bazan bizzat ilme hizmet etmiş hükümdarlar da geçmiştir. Lâkin ilmin derebeylik ile imtizaç ettiğine delil olacak misal yoktur.

* *

Demokrasi usulünde ilmin inkişaf ettiğini söylemek tabiidir ki, ilmi demokrasi çıkarmış demek değildir. Bundan, her hangi bir memlekette demokrasi olunca, ilim kendi kendine inkişaf eder manası anlaşılmalıdır. İlim için, şüphesiz, bilhassa çalışmak lâzımdır.

Şukadar ki, bir milletin demokrat olması, zaten fikir itibarıyla, bir yükselme hadisesidir. Demokrasinin lüzumunu, memlekette yalnız meziyetin faide verdiğini anlayan millet ilimde noksanını ve bhusus çalışmanın lüzumunu da daha iyi takdir eder.

G. Ata